

VILLE LÄHDE

Viime vaalien jälkeen perussuomalaisten kannattajat julistivat suomalaisen politiikan muuttumista. Monella taholla heidän voittonsa koettiin haasteeksi politiikalle ja mielenilmaukseksi siitä, että ihmiset ovat vieraantuneet perinteisestä poliittisesta kulttuurista. Nähtiin syyksi sitten kansan tahdon herääminen, vastalause vaalirahakorruptiolle, vasemmiston tai arvoliberalien epäonnistuminen tai rasismien nousu, vaalit koettiin avaintapahtumaksi.

Suomalaisen politiikan murroksen sijaan kuitenkin jumiuduttiin vääntämään kättä monikulttuurisuudesta, kansallisuudesta ja rasismista. Tätä kutsutaan usein moraalipolitiikaksi, mikä on tavallaan harhaanjohtavaa. Kaikki tärkeät asiat ovat myös moraalisesti merkityksellisiä. Moraalin ja politiikan yhdistelmä on mitä luontevin. Niin sanotussa moraalipolitiikassa kuitenkin keskitytään asioihin, jotka ovat ehdottomasti tärkeitä, mutta joita on leimallisesti myös äärimmäisen vaikea hoitaa perinteisillä valtopolitiikan keinoilla.

Nuo asiat kietoutuvat ihmisten poliittiseen identiteettiin, omakuvaan, arkisiin käsityksiin toisista ihmisistä ja elämäntavoista. Vanha hokema ”henkilökohtainen on poliittista” saa helposti luulemaan, että kaikki yksilöiden välisiin suhteisiin vaikuttava pitäisi ajaa valtopolitiikan asiaksi. Alkujaan väite sen sijaan kiinnitti huomiota juuri siihen, että poliittisesti ja moraalisesti tärkeitä asioita tehdään ja pidetään yllä ihmisten välisissä arkisissa suhteissa. Poliittisen toiminnan pitää ulottua siksi myös arkeen.

Mutta jos henkilökohtainen muuttuukin politiikaksi ennen muuta valtopolitiikassa ja viranomaistoiminnassa, myös puolueiden huomio ja kilpailu äänestäjistä keskittyy näille alueille. Poliitiikan merkitys kiihtyy kampaileiksi arvoista, ja rituaaliseksi arvopuheeksi muuttuva

politiikka etäänny yhä kauemmaksi kaikesta muusta tärkeästä. Tärkeimpien asioiden hoitaminen jää vallitsevan (epä)järjestyksen ehdoille. On arvokeskustelun harha olettaa, että perusarvot olisivat elämän kivijalka. Ne todellistuvat elämän edellytysten, turvan, tulevaisuuden mahdollisuuksien ja oman elämän hallinnan rinnalla. Moraalipolitiikka etäänny tästä elämän kudelmasta ja jättää vallitsevan kehityssuunnan pohjimmiltaan ennalleen.

*

Perussuomalaisten voitto oli jättipotti myös siinä mielessä, että vaalien aikaan he tuntuivat hallitsevan koko EU-keskustelua. Oli ällistyttävää, että käytännössä yksi ihminen pystyi ottamaan julkisen EU-kritiikin haltuun. Ajauduttiin vastakkainasetteluun, jossa täytyi olla joko EU-myönteinen tai perussuomalaisten puolella.

Identiteettipolitiikka jumiutuu yhä uudelleen juuri tällaiseen tilanteeseen. Identiteettipolitiikassa poliittisten ryhmien jäsenten tai äänestäjien näkemys itsestään ohjaa etusijassa heidän toimintaansa. Poliittinen kenttä ei näin jakaudu ensisijaisesti asioiden vaan identiteettien rakennusaineiden (uskontojen, elämäntapojen, etnisyyden, kansallisuuden, luokan, sukupuolen ja niin edelleen) mukaan. Puolueet ja poliittiset liikkeet yrittävät muokata itseään sellaiseen muotoon, että ne voivat omia erilaisia identiteettejä ohjelmiansa alle. Chuck ja Carl Dyke korostavat tämän numeron artikkelissaan sitä, että tämä johtaa oman ryhmän erityislaadun korostamiseen ja erontekojen laventamiseen. ”Hyvien” ja ”pahojen” koalition välistä eroa on selvennettävä.

Tällainen asetelma kuitenkin toimii pidemmän päälle vain kriisitilanteissa kuten sodissa tai jos voidaan

tukeutua moraalipolitiikkaan. Vastakkainasettelu ja sen luoma arvovalta eri osapuolille kestää vain, jos esimerkiksi rasismi-, muukalais- tai homokeskustelu pitävät koko politiikan kenttää panttivankinaan.

*

EU-kriisi muuttaa koko vaalien jälkeistä asetelmaa. Moraalipoliittisen julistamisen ja panikoinnin rinnalle nousee rakenteellinen kysymys, johon on pakko ottaa kantaa. Vastakkainasettelu ei enää riitä pohjaksi, kun poliittisten kysymysten paletti laajenee me vastaan muut -asetelmasta. Kaikki EU-kriittiset eivät enää olekaan automaattisesti perussuomalaisten puolella, eikä kritiikki henkilöidy perussuomalaisiin. Tämä horjuttaa kriisiä edeltänyttä identiteettipoliittista tilannetta. Monet muutkin kuin perussuomalaiset, ennen kaikkea heidän kritisoimiseensa kaikessa nojanneet, joutuvat harkitsemaan uudelleen hyvien asioiden ja huonojen asioiden pakettia.

Päästään toivottavasti vihdoinkin tarttumaan asioihin, jotka ovat myös populismin kasvun ja vanhan politiikan maineenmenetyksen taustalla: taloudellisen tilanteen paheneminen, eriarvoistava kriisin hoitaminen, vallan etäännyttäminen. On selvää, että nämä ilmiöt synnyttävät syrjäytymisen lisäksi vastarintamentaliteettia. Se voi muuttua toiminnaksi monin tavoin: Suomessa se näkyi perussuomalaisten nousuna, Yhdysvalloissa ensin Obaman ja sitten Teekutsuliikkeen nousuna, kun saman vihan sadon eri hedelmiä poimittiin vuorotellen.

EU-kriisin alkaessa pidettiin viimeiseen asti kiinni normaaliuden illuusiosta. Perussuomalaiset asetettiin sitkeästi EU-kriittisen narrin rooliin, jossa he mieluusti keräsivät lihavan saaliin. Poliittiset identiteetit pidettiin puhtaana, koska ”persujen puolelle” ei haluttu mennä. Näin EU-keskustelu ja poliittinen ajattelu laajemminkin yksipuolistui, ja kaikki muut poliittiset ryhmät vaikuttivat kyvyttömiltä tai hyödyllisiltä idiooteilta. Perussuomalaiset eivät tarjonneet edes ratkaisuehdotuksia, mutta sillä ei ollut väliä. Vastarinta riitti. Se loi merkityksellisyden ja osallistumisen tunnetta.

Occupy Wall Street -tapahtumasta intoutunut laaja mielenosoitusliike ponnistaa samanlaisesta merkityksen ja osallisuuden kaipuusta, sekä tietysti samasta tyytymättömyyden ja vihan alhosta. Identiteettipoliittisessa ilmastossa ei kuitenkaan uskalleta eikä haluta nähdä oikeistopopulismin nousevan samasta maastosta kuin ”hyvien asioiden” liittoumien. Se tahraisi omaa identiteettiä. Juuri tällainen ajattelu estää näkemästä yllättävien muutosten mahdollisuutta ja sitä, että vankkumattomalta tuntuva muukalaisvihamielisyys voi kuivahtaa, kun sitä ylläpitävät virtaukset vaihtavat suuntaa. Voi olla vaikea hyväksyä sitä, että vihamielisyyttä vastaan taistelu voi olla osallinen sen ylläpitämisessä, jos taistelusta tulee kaiken toiminnan keskus.

Uusi mielenosoitusliike korostaa yhtenäisyyttä asian äärellä mutta vierastaa ohjelmallisuutta. Liike on pyrkinyt tietoisesti välttämään identiteettipoliittisia ansa-

kuoppia. Se kuitenkin etsii edelleen toimintamuotojaan, kuten Slavoj Žižek pohtii artikkelissaan. Liike on käytännössä samojen ongelmien äärellä kuin 90-luvun globalisaatiokriittinen liikehdintä. Miten toimia, jos halutaan keksiä jotain uutta? Tässäkin voi piillä puhtauden ja saastaisuuden moralistiseen eroon nojaavan ajattelun siemen: ei haluta tehdä mitään vanhalta politiikalta haiskahtavaa. Identiteettipolitiikan ongelma on usko eräänlaisen ”vallankumouksellisen luokan” luomiseen ja houkan toivo, että se muuttaa maailmaa omalla painollaan. Mutta ainoa vaihtoehto sille on poliittisen toiminnan oppiminen kantapään kautta. Uuden keksimisessäkään ei voida välttää sitä arjen sotkuisuutta, joka kuuluu kaikkeen elämään. Muutosta ei voi suunnitella.

*

Mikään kansanliike tai poliittinen puolue ei saa yksin suurta murrosta aikaan. Jos avaintapahtumista tulee symboli kaiken muuttumiselle, ne itse asiassa hidastavat muutosta, koska ne keskittävät huomion yksityiskohtien oletettuun ainutlaatuisuuteen. Poliittinen kulttuuri muuttuu kunnolla vasta, kun päästään pureutumaan niihin asioihin, jotka luovat mahdollisuuksien avaruuden myös arvokehitykselle. Tällä hetkellä suurin kysymys on se, päästäänkö irti politiikan ja talouselämän nykyisestä etupiirijaosta.

Olennaista ei ole se, voiko joku yksittäinen ryhmä tarjota konkreettisen vaihtoehdon. Olennaista on luoda edes se mahdollisuus, että politiikalla on sellaista valtaa talouden yli, jota ei ole jo valmiiksi saneltu taloudellisesta näkökulmasta. Jos tuo asetelma ei murru, jää oikeiston, vasemmiston ja minkä tahansa suunnan politiikka rituaalikäyttäytymiseksi. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että talouden alue kattaa niin valtavan inhimillisen toimeliaisuuden alan, että sen kehitys luo ehdot kaikkien muiden elämänalueiden kehitykselle.

Niin kauan kuin keskustellaan vain kakun jakamisesta tai siitä, annetaanko omille ensin vai ollaanko anteliaita, politiikkaa leikitään tietämättömyyden verhon takana.

Oikaisut

Viime numerossa sivulla 117 olevan Marcello Muston mainion haastattelukuvan kuvaajaksi oli merkitty erheellisesti Riikka Suominen. Kuvaaja oli Riitta Suominen. Toimitus valittaa virhettä.

Vuoden 2011 numeroissa on ollut virheellinen vuosikertamerkintä sivulla 2. Nykyinen vuosikerta on, kun oikein räknätään, 18.